

Fotröta på mina får – en sorglig och smärtsam sjukdom för både får och fårägare

Redan en vinter på tidigt 1990-tal blev jag varse en halt tacka i min besättning. Då utfodrades fåren med ensilage utomhus i storbalsfoderhäck. Med Skånes blöta vintrar blev det ganska kladigt runt foderhäcken, och min misstanke är att det kan vara början till mina fotrötebekymmer.

Vi tillkallade veterinär till den halta tackan och fick rådet att rengöra klövarna och sedan pensla dem med virkonlösning. Det hjälpte inte alls. Fler tackor blev halta antingen på den ena eller båda framklövarna. Så har det fortsatt med hälta endast på en klöv, eller möjligen på två, per djur, oftast fram. Konstigt, tycker jag, att inte alla fyra klövarna drabbas. En sommar var det torrt och behagligt väder och då trodde jag länge att nu skulle fåren inte bli halta, men tji fick jag, nu blev en massa lamm halta, och det var bedrövt att se. Som djurägare led jag säkert lika mycket som lammen ...

Fotbad

På något sätt fick jag reda på att man kunde bada fårens klövar i zinksulfatlösning. Zinksulfatet köptes, via kontakter, från Danmark. Zinksulfat fanns inte att köpa i Sverige. Vi hade redan tidigare inhandlat ett fotbadkar till mjölkorna, men aldrig använt det, nu kom det till användning. Jag minns än att det tog en hel sommarkväll att fotbada alla tackor och lamm. Tyvärr släppte vi sen ut fåren på samma bete, vi förstod inte hur hältan smittade. Officiellt fanns inte fotröta i Sverige vid denna tidpunkt... Fotbadet hjälpte ett tag, lammen haltade inte på flera månader, inte tackorna heller.

Ett fotbad modell större på Ekastiga, det rymmer 116 djur.

Därefter har vi fotbadat fårens klövar med *Lame Less* som köpts av *LG-Produkter* med varierande resultat. Senast köpte vi *Hoof Phast* i portionspåsar från samma firma, och har blivit tillfälligt hjälpta men hältan har inte försvunnit på mina får. Jag har även använt *Derma-Phenox* som sprayas direkt på klöven. Ganska bra verkan, men det som har givit bäst resultat är *Tetroxy*, ett antibiotikum, tillsammans med *Cyklospray*. Både preparaten är receptbelagda och har skrivits ut av min besättningsveterinär. Med andra ord har jag hankat mig fram med hjälp av olika preparat. Det förtar glädjen med fåruppfödningen. Inför varje riksbedömning och baggauction har jag behandlat bagglammen för att inte sprida smittan vidare, vad det nu kunde vara, fotröta fanns ju som sagt inte i Sverige.

Provtagning

År 2001 tog min besättningsveterinär prov från klövarna på fem halta tackor.

Proven sändes för bakteriologisk undersökning och anaerob bakteriologisk undersökning. Svar: sannolik *Fusobacterium species* överväxt med *proteus*, vad nu det kan betyda? Dessa fem tackor behandlades med *Tylan* och blev därmed fria från hättan. Så sent som i november 2005 tog fårhälsoveterinär *Lisbeth Rudby-Martin* prov på fyra fårs klövar, den gången påvisades inte heller "fotröta".

Därför blev jag uppriktigt glad när fårhälsoveterinär *Lisbeth Rudby-Martin* tog kontakt med mig under sensommaren 2007 och frågade om jag ville delta i ett landsomfattande fotröteproject där 20 fårbesättningar skulle delta. *Lisbeth* tog därefter prov på två tackors klövar och båda påvisade *Dicholebacter nodosus* – fotröta. Äntligen kunde analyser konstatera denna bakterie i Sverige.

Att välja väg

Sen kom eftertankens kränka blek-

het, när jag fick klart för mig hur det skulle gå till rent praktiskt att fotbada. Så mycket tankearbete och bollande med tankar hit och dit om jag skulle ta chansen eller strunta i den. Hela familjen behövde hjälpa till för att det hela skulle gå i lås, och det är inte alltid så populärt. Förnuftet segrade. Jag vill ha möjlighet att få mina bagglamm riksbedömda och kanske även sälja livdjur framöver. Det räcker inte att delta vid skinnpremieringarna med skinn och att sälja kött och skinn i gårdsbutiken.

Onsdagen den 22 augusti 2007 var det så dags. Fårhälsoveterinär Ulrika König kom hit för att med tackvändarens hjälp besiktiga 130 livdjurs klövar. Äldre tackor, nya livtacklamm, äldre avelsbaggar och egen rekrytering av livbagglamm. Fårhälsoveterinär Lisbeth Rudby-Martin var också med för att fördjupa sina kunskaper om fotrötans olika stadier. Fotfolket bestod av sju personer varav två alltså var veterinärer, och det tog en hel arbetsdag att vända djuren och att dokumentera fotstatus för varje klöv. Ulrika tog bilder på avvikande klövar och hon tog fem prov som SVA i Sverige skulle analysera och fem prover som skulle sändas till England för en mer detaljerad analys.

Samma vecka som tackklövarna besiktigades skickades fyra av Ekastigas nötkreatur till slakt på Scan AB och som en del i projektet togs prover på dessa nötklövar för att se om bakterien *Dichelobacter nodosus* kunde påvisas. Det misstänks att nötkreatur som sambetar med får kan sprida *Dichelobacter nodosus* – fotröta.

De flesta fårklövarna var angripna av fotröta i varierande stadier från utläkta 3:or till nya tvåor på en skala från 1 – 5. Endast enstaka djur var halta vid undersökningstillfället trots sjukdomens utbredning. De nio djur som Ulrika Köning ansåg var kroniska bärare av fotröta, och som då smittar hela livet ut, utsorterades direkt till slakt. Dessa var totalt åtta äldre tackor och ett årstacklamm.

Baden

Tre äldre avelsbaggar och tre rekryteringsbagglamm från egna besättningen fotbadades i kornas fotbadkar med 10 %-ig zinksulfatlösning och kördes, efter

Efter ett fotbad ska djuren stå och torka på en hårdgjord yta, inte så lätt att ordna alla gånger. På Ekastiga ordnades det på ett finurligt sätt. Köttdjurens stall blev fotbad, foderbordet på utsidan blev torkutrymme.

torkning på betongyta ut på rent bete i tre omgångar, med en veckas mellanrum. Det var det lättaste jobbet. Liten grupp djur – små beteshagar.

Tackorna och tacklammen då?

Efter dagar och natters tankearbete kom jag fram till var, och hur, baden skulle arrangeras. Det är bara så, fårägaren har fotrötan med in i drömmarnas värld. En kollega vars besättning också drabbats, sade så här: "Det är illa när man har fått fotröta på hjärnan."

Hjälpmiddel till det stora fotbadet:

En stor lättviktspresenning inköptes, 12 x 7,5 m, och 250 kg zinksulfat beställdes från ett lager i Falkenberg, för ett fotbad på 2 500 liter. Zinksulfat blev en bristvara i Sverige efter vårt inköp. 30 st plyfaskivor med två handtagshål i varje skiva, lånades från sonen och sonhus-truns nedlagda tillväxtstall för smågrisar. Siltbergsgrindar och remmar rengjordes och desinficerades inför fotbadet. I fotbadskaret 10 x 3,5 m = 35 kvadratmeter

fick alla kvarvarande 116 tackor plats. Badet sparades och användes till alla tre fotbadet med en veckas mellanrum. Att blanda 10 %-ig zinksulfatlösning i stor mängd i 40 gradigt vatten är en historia för sig.

Fotbadet utfördes i nötkreaturens lösdrift, på betonggolvet de står på när de äter, och därefter torkade fårklövarna upp efter baden på kornas ätyta, även denna av betong. Allt är under tak. Se bilder. Presenning i botten, grindar runt om, med stöd av befintliga betongmurar, plyfaskivor fastbundna innanför grindarna med remmar, för att fåren inte skulle klättra upp på grindarna med framklövarna. Efter varje bad lyftes plyfaskivorna upp och hängdes på grindarna med remmar för att inte bli förstörda av vätskan mellan baden.

En smal gång, kantad med grindar, ledde in till badet och en bredare ledde ut. Det gick ganska lätt att få in fåren i badet första gången. För säkerhets skull

Efter fotbadet pustar fåren ut på torkeytan.

tog vi grannen till hjälp också, så fyra personer deltog.

Antibiotika,

Det räckte inte med fotbad. Alla livdjuren injicerades med Tetroxy eftersom det var fråga om virulent fotröta. Vår besättningsveterinär lånade oss sin automatspruta. Åtta flaskor Tetroxy gick det åt. Fotröta kostar!

Till det andra badet fick vi lyfta in de sista 20 tackorna, och till det tredje och som vi trodde sista badet, lyftes ännu fler in i badet. Tur att ingen kom och bråkade med oss då.

I det första badet förflyttade tackorna sig runt, men i de två sista baden stod de helt stilla. Jag gick omkring i badet iklädd skyddskläder och kontrollerade att alla klövar var nere i badet. Efter varje bad och torkningsprocedur vallades fårflocken ut på rena beten. Olika vägar ledde in och ut ur fotbadet samt till och från betet. Efter varje bad högttryckstvättades betongytorna utanför fotbadskaret och de desinficerades med virkonlösning.

Efterbesiktning:

Den tredje oktober 2007 återkom fårhälsoveterinär Ulrika König för att besiktiga alla fotbadade fårklövar, med hjälp av medhavd (ej användarvänlig) tackvändare. Två personer måste hjälpas åt.

Tungt jobb och inte helt riskfritt, varken för får eller människor.

Ytterligare fem tackor och en äldre avelsbagge utsorterades till slakt, som misstänkta kroniska bärare av fotröta. Fjorton tackor hamnade i en obsgrupp,

som jag för säkerhets skull zinksulfatbadade för fjärde gången i kornas kar, ty då var det stora fotbadet redan nedmonterat. Halta djur har förekommit under betäckningsperioden och därför ska det bli mycket intressant att se hur alla fotbadade fårklövar ser ut vid klövklippningen i februari -08, i samband med ullklippningen. Fårhälsoveterinär Ulrika König kommer tillbaka i september -08 för en tredje besiktning av livdjurens klövar.

Provsvar:

Provsvaren från de fem fårklövar som Ulrika König tog prov på den 22 augusti -08 och som analyserades på SVA påvisade *Dichelobacter nodosus* - fotröta. I skrivande stund har jag ej fått provsvaren från England.

Ovisshet...

Jag får leva med oron för kommande betesperiod. Vad ska jag göra om djur blir halta?

Undrar Gotlandsfårsuppfödare
Eva Nilsson

Ekastiga, Höör
070 – 3057172
E- post: lamm@ekastiga.com

Kostnader för fotrötesanering på Ekastiga's får hösten 2007

Tackvändare	13 660:-
Zinksulfat	2 292:-
Presenning	308:-
Virkon	628:-
8 flaskor Tetroxy (antibiotika)	1 850:-
Stövskydd	557:-
5 liters tryckspruta till Virkon	176:-

Arbetskostnad, fotbadsbygge 35 m ² hämtning och blandning av 250 kg zinksulfat, fylla 2.500 l vatten i badet, 16 tim x 265:-/tim (FT-taxa)	4 240:-
1:a klövkontroll, två veterinärer + sekreterare bekostade projektet 3 pers x 8 tim = 24 tim x 265:-/tim	6 360:-
2:a kontrollen 1 veterinär 3 pers x 5 tim = 15 tim x 265:-/tim	3 975:-
Summa kronor	34 046:-

Tillkommer all betesplanering för olika grupper med tackor respektive avelsbaggar.

Dessutom tillkommer efterkontrollen i augusti innevarande år, då alla tackors klövar skall slutbesiktigas. Till det behövs 4 personer inklusive projektledande veterinär Ulrika König.

Fotnot:

I det pågående fotröteprojektet är veterinärkostnaderna finansierade av Stiftelsen svensk fårforskning, Jordbruksverket och Svdhv. Besättningar utanför projektet får själva stå för kostnaden. Aktuell veterinärtaxa (Fårhälsoveterinär) är 750 kr/timme.